บทที่ 5

อภิปราย สรุป และข้อเสนอแนะ

ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของมัสยิดดารุลนาอีม หมู่ที่ 4 ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี นับเป็นตัวอย่างหนึ่งในบรรดาหลายร้อยหลายพันมัสยิด ในประเทศไทย ที่ได้ปฏิบัติภารกิจหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกัน โดยทั่วไปแล้วบทบาทของมัสยิดที่กล่าวไว้ในบทต้น ๆ ว่า เป็นศูนย์กลางการบริหารและจัดการชุมชน ครอบคลุมการเมือง การปกครอง การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้มัสยิดเป็นส่วนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในชุมชนให้มากที่สุด

ภารกิจดังกล่าว มัสยิดดารุลนาอีมได้ปฏิบัติมาอย่างลองผิดลองถูก มาเป็นระยะเวลายาวนาน การสั่งสมประสบการณ์ ที่ได้รับจากข้อมูลพื้นฐานทางศาสนา การเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กร สถาบัน หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้ชุมชนบ้านดาโต๊ะสามารถสร้างสรรสังคม ไปในแนวทางที่พึงประสงค์มากชุมชนหนึ่ง อย่างน้อยเมื่อการบริหารและการจัดการโรงเรียนตาดีกาสมัยปัจจุบัน ได้ใช้ระบบการบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่วางแนวคิด วางแผนการปฏิบัติงาน และการร่วมกันประเมิน ติดตามผล ความสำเร็จของกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นเป็นลำดับ ประกอบกับพื้นฐานของชุมชนบ้านดาโต๊ะ เป็นชุมชนเครือญาติเป็นส่วนใหญ่จึงมีความรัก ความสามัคคี และความร่วมมือต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว

อุปสรรคและปัญหา

ชุมชนบ้านดาโต๊ะ ที่ประสบอยู่ในปัจจุบันมีมากมายดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่า 20 ปี หลังจากการเฟื่องฟูของการประมงเชิงพาณิชย์ การเลี้ยงกุ้งเพื่อการส่งออก ทำให้ชาวบ้านดาโต๊ะ ซึ่งส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด

มีอาชีพทำการประมงพื้นบ้าน โดยใช้เรือประมงขนาดเล็ก มีเครื่องมือประมงที่เหมาะสมกับชนิด และฤดูการจับปลา เช่น ลอบหมึก อวนลอยกุ้ง อวนลอยปู เบ็ดราว การตกเบ็ด ฯลฯ ซึ่งเป็นเครื่องมือง่าย ๆ ที่ใช้กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เครื่องมือเหล่านี้เป็นเครื่องมือการจับปลาที่มีการจัดการด้านการอนุรักษ์เฉพาะตัวอยู่แล้ว แต่เมื่อมีการส่งเสริมให้มีการส่งออกสัตว์น้ำมากขึ้น เกิดเรือประมงขนาดใหญ่ มีเครื่องมือที่ไม่เหมาะสมกับการจับสัตว์น้ำ เป็นการจับสัตว์น้ำ เพื่อให้ได้จำนวนมากที่สุดในเวลาเดียวกัน จึงเกิดการทำลายล้างความสมดุลทางทะเลมากมาย เช่น เครื่องมือประมงประเภทอวนรุน อวนลาก ฯลฯ ประกอบกับมีการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เพื่อการส่งออกมากขึ้น ส่วนใหญ่การทำนากุ้งจะต้องทำบริเวณชายฝั่งทะเลเป็นหลัก ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมาย การสงวนพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีป่าชายเลน ไว้เป็นที่พักอาศัยและเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำก็ตาม ป่าชายเลนคือระบบนิเวศระบบหนึ่งของชายฝั่งทะเล เมื่อมีการทำนากุ้งในพื้นที่บริเวณป่าชายเลนมากขึ้น หมายถึง ป่าชายเลนก็ถูกทำลายมากขึ้น ความสมดุลทางทะเลขาดลง อีกทั้งนากุ้งทั้งหลาย ได้ปล่อยน้ำเสีย (จากการเก็บเกี่ยวกุ้งแล้ว) ซึ่งมีส่วนประกอบของสารเคมีจากอาหารและน้ำยาเคมีในการรักษากุ้งหลายชนิด ได้ถูกปล่อย ลงทะเลซ้ำอีก นับเป็นการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำอย่างมากมาย ชาวบ้านดาโต๊ะ ซึ่งมีอาชีพหลักทางด้านการประมง มีรายได้ลดลงอย่างมาก ปลา สัตว์น้ำ แทบจะหาไม่ได้ในอ่าวปัตตานี ก่อความเดือดร้อนอย่างมหาศาลต่อครอบครัวและชุมชน ที่อาศัยรอบอ่าวปัตตานี โดยเฉพาะชุมชนบ้านดาโต๊ะ

รายได้ที่จะจุนเจือครอบครัวลดลง มีผลกระทบต่อการเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่บุตรหลานมากเป็นเงาตามตัว จึงไม่แปลกที่สถิติการเรียนต่อของเด็กในชุมชน เมื่อสำเร็จการศึกษาภาคบังคับแล้ว จะมีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไม่ถึงร้อยละ 10 เท่านั้น ผลที่ตามมา คือวัยรุ่นส่วนหนึ่งต้องออกไปช่วยพ่อแม่ทำงานด้านการประมง หลายคนต้องเดินทางไปทำงาน ขายแรงงานในประเทศเพื่อนบ้าน ในเมืองปัตตานี และหลายคนเป็นคนว่างงาน เป็นปัญหาทางสังคม ตามมาเป็นลูกโซ่ ถึงแม้ว่าขณะนี้จะไม่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด และอาชญากรรม แต่การปล่อยให้สภาวะทางเศรษฐกิจเป็นอย่างนี้เป็นเวลาที่ยาวนาน จะเป็นโอกาสที่เหมาะสมและล่อแหลมในสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ทั้งหลาย จะเข้าไปเยี่ยงกรายในชุมชนมากยิ่งขึ้น

การเมืองในระบอบประชาธิปไตย จะมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิ มีเสียงมากขึ้น โดยใช้ระบบตัวแทน เข้าไปมีส่วนร่วมในการเมือง เช่นการมี อบต. คือแต่ละหมู่บ้านสามารถเลือกตั้งตัวแทนของตน เป็นสมาชิกของอบต.หมู่บ้านละ 2 คน มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) การเลือกตั้งสมาชิสภาผู้แทนราษฎร์ และการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ล้วนเป็นการเมืองที่เข้าไปอยู่ในระดับรากหญ้า คือประชาชนมีส่วนร่วมด้วย แต่ประเทศไทยมีระบบอุปถัมภ์และระบบหัวคะแนน เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องเกือบทุกชุมชน การเมืองในทุกระดับชั้น มีการแข่งขันอย่างจริงจัง จนถึงสามารถสร้างกระแสความนิยมแต่ละหมู่พรรค และพวกอย่างเห็นได้ชัด ในที่สุดมีผลสรุปที่ค่อนข้างชัดเจนว่า หลังจากการเลือกตั้งทุกครั้งประชาชนจะแตกแยกเป็นพวกๆทุกครั้ง จนบางครั้งทำให้เกิดความบาดหมางกันและกัน ถึงแม้ว่าจะไม่ถึงกับเลือดตกยางออก แต่ไปมีส่วนทำลายโครงสร้าง ความสามัคคีในชุมชนได้ระดับหนึ่ง โครงสร้างความขัดแย้งเหล่านี้มีผลกระทบพอสมควร ต่อการบริหารและจัดการภารกิจของมัสยิด การมีผู้นำทางศาสนา (อีหม่าม) และผู้ใหญ่บ้านที่เข้มแข็ง ก็สามารถสยบความขัดแย้งต่างๆ ได้ดีระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตามผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น ทำให้คณะกรรมการมัสยิดต้องทำงานหนักมากขึ้น เพื่อจะเป็นตัวประสานความร้าวฉาน ในชุมชนให้คืนกลับไปสู่ความสามัคคี ความร่วมมือ ร่วมใจ เป็นหนึ่งเดียวต่อไป โดยใช้ฐานการศึกษาศาสนาเป็นตัวขับเคลื่อน

ข้อเสนอแนะ

ภารกิจของมัสยิดดารุลนาอีม หมู่ที่ 4 บ้านดาโต๊ะ ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยความคิดอ่านของคนในชุมชน เป็นการทำงานที่พึ่งตนเองเป็นหลัก การสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนและชุมชนภายนอก เกิดจากการเรียนรู้ของชุมชนเองเป็นส่วนใหญ่ ภาครัฐและภาคเอกชน มีส่วนในการเสริมสร้าง ให้ภารกิจดังกล่าวข้างต้นมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมของสถาบัน หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ จำเป็นต้องเรียนรู้ธรรมชาติของชุมชน ศาสนา ความเชื่อ และประเพณีของท้องถิ่นที่ถูกต้องและแท้จริง หากกระทำไปโดยขาดความรอบคอบ ไม่พิถีพิถัน สุกเอาเผากิน

ทำตามนโยบายที่หน่วยงานที่ตนสังกัด ขาดความละเอียดอ่อน ขาดการสร้างความร่วมมือ(ทุกขั้นตอน) เช่นในอดีตที่ผ่านมา จะไม่ก่อประโยชน์แก่ชุมชนได้ อีกทั้งจะทำให้เสียเวลา เสียงบประมาณ และเสียความเชื่อถือในที่สุด และเชื่อว่าความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาของชุมชนในปัจจุบัน สามารถพึ่งตนเองและพัฒนาขีดความสามารถจนทำให้สังคมที่นี่ มีความเข้มแข็งมั่นคงและยั่งยืนได้

